

INFOÜHISKONNA 2022. a tulemusaruanne

Koostatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis

31.05.2023

Sisukord

Tulemusvaldkonna üldinfo	3
Tulemusvaldkonna mõõdikud	4
Aruandeaasta tulemusvaldkonna eelarve täitmine	5
Tulemusvaldkonna olukorra analüüs	6
Programmi üldinfo.....	9
Programmi mõõdikud.....	9
Programmi olukorra analüüs.....	11
Programmi tegevuste täitmise analüüs.....	14
Aruandeaasta programmi ja programmi tegevuse eelarve täitmine.....	15
LISA Tulemusvaldkonna sisend riigi 2022. aasta majandusaasta koondaruandesse	17

Tulemusvaldkonna üldinfo

Tulemusvaldkonna eesmärk: Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust.

Tulemusvaldkond on enim seotud strateegia „Eesti 2035“ sihtidega: „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ ja „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

Alates 2022. aastast on digiühiskonna valdkond koondatud ühe programmi alla. Senised e-riigi ja sideturu arendamise ning küberturvalisuse programmid liideti digiühiskonna programmiks eesmärgiga hoida sarnast juhtimisloogikat, mis sai loodud 2020. aasta lõpus Vabariigi Valituses heaks kiidetud arengukavaga „Eesti digiühiskond 2030“. Sarnaselt arengukava alaeesmärkide jaotusele on ka programm jaotatud kolmeks meetmeks:

- digiriik (e-teenustega rahulolu),
- küberturvalisus (küberruumi turvalisus ja usaldusväärsus) ja
- ühenduvus (ülikiire, usaldusväärse ja taskukohase sideühenduse kättesaadavus).

Tulemusvaldkond	Tulemusvaldkonna strateegiadokumendid (valdkonna arengukavad, poliitika põhialused jms)	Programm sh vastutavad ministeeriumid
Infoühiskond	Eesti digiühiskond 2030	Digiühiskonna programm, vastutaja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM)

Tulemusvaldkonna mõõdikud

Tabel 1. Tulemusvaldkonna mõõdikud

Tulemusvaldkonna mõõdikud	Tegelik			Sihttase		
	2020	2021	2022	2022	2023	2035
Avalike digiteenustega rahulolu* <i>Teenuste kataloog, MKM</i>	78%	69%	80%	80%	82%	90%
Eesti elanikud tunnevad end internetis turvaliselt ning usaldavad e-riiki: turvariski vältimise kaalutlustel avaliku sektori või teenusepakujaga elektroonilisest suhtlemisest hoidunute osakaal**. <i>Statistikaamet</i>	-	-	4,7%	-	-	
Eesti kodumajapidamiste ja ettevõtete osakaal, kel on võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab suurendada kuni kiiruseni 1 Gbit/s. <i>TTJA</i>	70,9%	73,4%	74,6%	74%	76%	

* Mõõdiku metoodika on aastate jooksul muutunud, seega pole 2020. ja 2021. a tulemus võrreldavad.

** Programmis esitati mõõdikuks küberturvalisuse turvalisus ja usaldusväärsus, mille mõõdik planeeriti välja töötada 2022. aastal. Seetõttu on mõõdikut uuendatud ning esitatud algfase (2022. aasta kohta), kuid sihttasemed ei ole esitatud. Tegemist ei ole täiesti uue mõõdikuga, seda on viimati mõõdetud 2019. aastal (tulemus 3,1%).

Lähtuvalt uue arengukava kinnitamisest ja selle eesmärkidest on ka tulemusvaldkonna mõõdikud oluliselt muutunud, seejuures osaliselt veel täpsemaks muutmisel (nt digiteenustega rahulolu mõõtmine), mistõttu pikemat võrdlust tulemusvaldkonna eelmiste aruannetega teha ei saa.

Avalike digiteenustega rahulolu mõõdiku tulemus võetakse teenuste kataloogist (avalike e-teenustega rahulolu), kus on 2022. ja 2023. aastal tehtud põhjalikke korrastustöid ja ühtlustatud teenuste mõõtmise aluseid. Selle tulemusel pole 2022. aasta mõõdiku väärtus võrreldav eelmiste aastatega.

Küberturvalisuse mõõdik (Eesti elanikud tunnevad end internetis turvaliselt...) toodi tagasi tulemusvaldkonna mõõdikuks. Küberturvalisuse mõõtmiseks plaaniti luua 2022. aastal uus mõõdik, kuid pärast analüüsi leiti, et olemasolev mõõdik on piisavalt üldine, et seostuda kõikide programmi küberturvalisuse meetme tegevustega, kuid samas ka piisavalt konkreetne, saamaks tagasisidet valdkonnas toimuvatest muutustest ja nende mõjust inimeste käitumisele.

Ühenduvuse mõõdik (Eesti kodumajapidamiste ja ettevõtete osakaal...) tegi suure hüppe võrreldes 2019. aastaga (2019 tulemus 58%). Hüpet aitasid saavutada erainvesteeringud ja riigiabi toetusmeetmed.

Aruandeaasta tulemusvaldkonna eelarve täitmine

Kuna tulemusvaldkonnas koostatakse vaid üks programm, siis programmi eelarve ja selle täitmine on võrdne terve tulemusvaldkonna eelarve ja selle täitmisega.

Tabel 2. Infoühiskonna tulemusvaldkonna 2022. aasta eelarve ja täitmine, kulud tuhandetes eurodes.

	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine
Tulemusvaldkond kokku	-87 467	-77 631	-64 126

Eelarve kasutamises esines võrreldes kavandatuga suuri kõrvalekaldeid. Digiühiskonna programmi lõplik eelarve vähenes kokku 9,8 mln euro võrra, sh vähenes algselt välistoetusteks planeeritud eelarve 41,6 mln võrra, kuid 2022. a riigi lisaeelarve kasvatas programmi eelarvet 9,1 mln eurot, Vabariigi Valitsuse reservidest eraldati täiendavaid vahendeid 10,3 mln euro ulatuses, teistelt valitsemisaladelt anti RITi eelarvesse 5 mln eurot, majandustegevusest laekunud tulu arvelt tehtud kulude eelarve kasvas algselt planeerituga 2,8 mln eurot ning eelmisest perioodist üle kantud vahendite arvelt 4,7 mln eurot.

Lõplikust eelarvest täideti Digiühiskonna programmis 83 protsenti. Peamised kõrvalekalded esinesid küberturvalisuse meetme „Riikliku küberturvalisuse korraldamine“ tegevuses ja ühenduvuse meetme „Õigusruumi tagamine“ tegevuses. Selle põhjused on pikemalt kirjeldatud peatükis „Aruandeaasta programmi ja programmi tegevuse eelarve täitmine“

2022. a programmi eelarvest kantakse 2023. aastasse eeldatavalt üle 15,4 mln eurot, millest 3,7 mln on 2022. a lisaeelarve vahendid, 2,8 mln on VV reservist saadud täiendavad vahendid IT vajaku kompenseerimiseks ja 5,6 mln lairiba jaotusvõrgu ehitamise investeeringutoetuseks. Vahendeid kasutatakse samal eesmärgil, milleks need on eraldatud.

Tulemusvaldkonna olukorra analüüs

Tulemusvaldkonna elluviimiseks on üks programm - Digiühiskonna programm. Programm panustab mitmesse arengustrateegia Eesti 2035 strateegilisse sihti, enim aga sihtidesse „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ ja „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“. Programm panustab Eesti 2035 tegevuskava teemakimpu „Majandus ja kliima“ läbi uute tehnoloogiate ja digipädevuste arendamise, ettevõtjate ja riigi koostöö suurendamise ja kiire interneti kättesaadavuse parandamise ning teemakimpu „Riigivalitsemine“ läbi andmemajanduse arendamise, digiidentiteedi arendamise, sidevõrkude turvalisuse ja varustuskindluse ning küberturvalisuse tagamise ja riigiasutuste tugitegevuste konsolideerimise.

Tulemusvaldkonna arengud ja väljakutsed on jagatud kolme alavaldkonda: digiriik, küberturvalisus ja ühenduvus.

Digiriigi edu mõõdame tulemusvaldkonnas läbi avalike digiteenuste rahulolu. Avalike digiteenustega rahulolu mõõtmiseks tehti 2022. aastal teenuste mõõtmises põhjalik korrastus, et teenuste rahulolu mõõdetaks üle riigi ühtmoodi (soovitusindeksina). Teenustega rahulolu on 80%, mis on juba iseenesest kõrge, kuid eesmärk on läbi erinevate tegevuste rahulolu veelgi suurendada. Näiteks, 2021. a detsembris valmis ja 2022. aastal juurutati esimese välise osapoole juures nõusolekuteenus, mille eesmärk on võimaldada erasektori ligipääsu avaliku sektori käes olevatele kodanike andmetele, mille tulemusel saab eraisikutele pakkuda teenuseid mugavamalt. Avalike teenuste kasutamise lihtsustamiseks jõudsid 2022. aasta detsembrikuus inimesteni riigiportaali eesti.ee kaudu esimeste elusündmusteenuste esmased versioonid: lapse saamise infoteenus ja abiellumine.

2021. a lõpus asutati ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri käskkirjaga Riigi Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia Keskus (RIT), mis alustas 2022. aastal oluliste konsolideerimistegevustega. Samuti sai kinnitatud esialgne kesksetele teenustele üleminekukava.

Küberturvalisuses keskenduti aasta jooksul võimekuse kasvatamisele, et küberturvalisuse riiklik juhtimine, korraldamine ja koordineerimine oleks ajakohane ja adekvaatne. Võrreldes viimase mõõtmisega 2019. aastal on inimeste usaldus avalike e-teenuste vastu mõnevõrra langenud, kuid on siiski jätkuvalt kõrge tasemel (95,9%). Eesmärk on hoida usaldus pidevalt üle 96%. Vaatamata üldisele julgeolekulokorra muutusele 2022. aastal ja küberrünnakute aktiveerumisele, toimisid Eesti e-teenused tõsisemate häireteta ning toimepidevust suudeti isegi parandada. Eesti saavutas ITU küberturbe indeksis (Global Cybersecurity Index) seni kõrgeima koha (3. koht). Lisarahastust kasutati ennekõike konkreetsete ökosüsteemi ja selles tegutsejate turvet tõstvate tegevuste jaoks. Muuhulgas viidi

olulisematele elutähtsa teenuse pakkujate (nt energeetika, joogiveega varustamise ja tervishoiu sektorites) võrkude ja teenuste turvatestimine ning infoturbe parandamise nõustamine eesmärgiga tõsta nende vastupidavust küberohtudele.

Ühenduvust iseloomustab tulemusvaldkonna mõõdik “Eesti kodumajapidamiste ja ettevõtete osakaal, kel on võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab suurendada kuni kiiruseni 1 Gbit/s” on jätkuvalt tõusuteel. Ühenduvuse parandamine on pidev töö. 2022. aastal viidi läbi 5G sageduskonkursid, mille tulemusel said kolm Eestis tegutsevat mobiilisideoperaatorit enda kasutusse 700 MHz ja 3,5 GHz sagedusalad ning alustati 5G võrkude kasutuselevõttu. Lisaks käivitus väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude toetusmeede, mille abil rajavad sideettevõtjad turutõrkepiirkondadesse gigabitivõimekusega lairibataristut.

Väljakutseks on suurte algatuste ja valdkondlike transformatsioonide rakendamine läbivalt kogu avalikus sektoris. Transformatsioonide eesmärk on valdkondades laiemalt ellu viia suurem muutus, mis muudab paremaks kodaniku suhtluse riigiga. Samuti on algatuste eesmärk laiendada nõusolekuteenuse kasutuselevõttu ning toetada selle juurutamist riigiasutustes. Andmejälgija ja nõusolekuteenuse arendamine ning vajaliku õigusliku aluse loomine jätkub vastavalt kasutajate vajadustele. Käimas on riikliku andmestrategie 2023-2027 koostamine ning andmete kompetentsikeskuse kokkupanek. Olulisemateks väljakutseteks on avaliku sektori organisatsioonides andmetega seotud toimimismudeli puudumine, mille tõttu puuduvad organisatsioonides kokkulepitud eesmärgid, protsessid, vastutus ja oskused. Andmehalduse ja -analüütikaga kasvavalt tegeletakse, aga ei ole veel teenusepõhise ja kliendikeskse juhtimise osa. Seetõttu jääb täna veel kasutamata täis potentsiaal, näiteks andmepõhiste otsuste tegemiseks või kliendikesksemate teenuste pakkumiseks. Viiakse läbi riigi IT alusteenuste konsolideerimine vastavalt tegevuskavale, mille tulemusel toodi 2022. aastal kesksele teenusele üle esimesed kasutajad.

Küberturvalisuse suurendamiseks täiendatakse küberturbe võimete metoodikat; pannakse kokku Eesti küberturvalisuse strateegiline raamistik, ning uuendatakse küberturvalisuse seadust.

Venemaa sõda Ukraina vastu on tõestanud IKT taristu ning infosüsteemide vastupidavuse ja toimekindluse kriitilist tähtsust laiemas riigikaitse kontekstis. Sõjaline riigikaitse on sõltuvuses tsiviiltaristust ning ühiskonna vastupanuvõime ja toimimine sõltuvad nii toimivatest elutähtsatest teenustest, kui ka laiemalt toimivatest infoühiskonna alustaladest. Alates kodanike ja välismeedia pidevast informeerimisest, lõpetades toimivate tervishoiu- ja sotsiaaltoetuste infosüsteemidega on Ukraina edu enda riigi kaitsmisel igal sammul toetunud nende suutlikkusele oma IKT taristut ja infosüsteeme toimivana hoida. Sama olulisena tuleb seda näha ka Eesti riigi kaitses. Selleks on oluline tagada püsiv lisarahastus nii riigi keskkete küberturbevõimete arendamiseks ja käigus hoidmiseks kui ka valdkondade, riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja teiste osapoolte küberturvalisuse taseme tõstmiseks.

Tulemusvaldkonna läbivateks väljakutseteks on järgnevad teemad:

1. Jätkusuutlikkuse tagamine (olemasoleva baasi kindlustamine): - asutustel on ebapiisav baasrahastus olemasolevate teenuste kvaliteetseks ja turvaliseks käitamiseks vajalike arendusprojektide nõuetekohaseks teostamiseks; - süsteemide jätkusuutlikkuse tagamine on piiratud ressursside tõttu raskendatud ja tekib oht pärandvara tekkimiseks (rakenduste pidev uuendamine on alarahastatud) - riigi jaoks oluliste kriitiliste alusplatvormide ja infosüsteemide jätkusuutlikkuse tagamine ressursside piiratuse tõttu;
2. Tuleviku kindlustamine: - inimkesksete ja kasutajate vajadustest lähtuvate digiteenuste arendamine – Digitaalse transformatsiooni elluviimine läbi uute tehnoloogiate rakendamise;
3. Küberturvalisuse tagamine: - olemasolev IT infrastruktuur on väga erineval tasemel, mis ei taga piisavat kaitset uute küberturvalisuse riskide vastu, sest turbe mõtestatus on varieeruv (seire ja logimise tase on valdkonniti väga erinev).

Programmi üldinfo

Programmi nimi	Digiühiskond
Programmi eesmärk	Digiriigis on tagatud parim kogemus, Eestis on ülikiire internet kõigile soovijatele kättesaadav ning meie küberruum turvaline ja usaldusväärne.
Strateegia „Eesti 2035“ siht (alasihi täpsusega)	Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik ning Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik
Programmi periood	2022-2025
Peavastutaja (ministeerium)	Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium (MKM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Riigi Infosüsteemi Amet (RIA), Riigi Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia Keskus (RIT), Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA)
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	

Programmi mõõdikud

Kuna tulemusvaldkonnas on koostatud üks programm, siis programmi ja tulemusvaldkonna mõõdikud on samad.

Tabel 3. Digiühiskonna programmi ja programmi tegevuste mõõdikud

Programmi mõõdikud	Tegelik			Sihttase	
	2020	2021	2022	2022	2023
Avalike digiteenustega rahulolu* <i>Teenuste kataloog, MKM</i>	78%	69%	80%	80%	82%
Eesti elanikud tunnevad end internetis turvaliselt ning usaldavad e-riiki: turvariski vältimise kaalutlustel avaliku sektori või teenusepakkujaga elektroonilisest suhtlemisest hoidunute osakaal.** <i>Statistikaamet</i>	-	-	4,7%	-	-
Eesti kodumajapidamiste ja ettevõtete osakaal, kel on võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab suurendada kuni kiiruseni 1 Gbit/s <i>TTJA</i>	70,9%	73,4%	74,6%	74%	76%
Programmi tegevus	Digiriigi arenguhüpped				

Programmi tegevuse mõõdik Elusündmusteenuste arv (sihttase, ehk siis teenuste arv kokku selleks aastaks) <i>MKM</i>	0	2	2	2	5
Programmi tegevus	Digiriigi alusbaasi kindlustamine				
Programmi tegevuse mõõdik Toetatud riigiasutuste või nende poolt hallatavate asutuste arv, kelle digiteenuseid, -tooteid ja -protsesse toetatakse <i>MKM</i>	***	***	0	0	3
Programmi tegevus	Riikliku küberturvalisuse juhtimine ja koordineerimine				
Programmi tegevuse mõõdik Küberturvalisuse tagamise ja arendamise tegevused on kvaliteetselt ellu viidud <i>MKM</i>	***	Jah	Jah	Jah	jah
Programmi tegevus	Suundumuste, riskide ja mõjude analüüsivõime arendamine				
Teostatud analüüside arv aastas <i>MKM</i>	***	***	2	2	4
Programmi tegevus	Küberturvalisuse tagamine				
Asjakohased küberturbe meetmed on rakendatud <i>MKM</i>	***	Mõõdik välja töötamisel	E-ITS kehtestatud		E-ITS sobivuse kontroll küberturvalisuse tagamise mõõdikuna
Programmi tegevus	Õigusruumi tagamine				
Ajakohastatud õigusaktide arv <i>MKM</i>	2	6	4	2	2
Programmi tegevus	Juurdepääsuvõrkude väljaarendamine				
Eesti kodumajapidamiste ja ettevõtete osakaal, kel on võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab suurendada kuni kiiruseni 1 Gbit/s. <i>TTJA</i>	70,9%	73,4%	74,6	74%	76%%
Programmi tegevus	5G taristu ja teenuste arendamine				
5G transpordikoridorid e arv*** <i>MKM</i>	0	0	0	0	0

* Mõõdiku metoodika on aastate jooksul muutunud, seega pole 2020. ja 2021. a tulemus võrreldavad.

** Programmis esitati mõõdikuks küberturvalisuse turvalisus ja usaldusvärsus, mille mõõdik planeeriti välja töötada 2022. aastal. Seetõttu on mõõdikut uuendatud ning esitatud algfase (2022. aasta kohta), kuid sihttasemed ei ole esitatud. Tegemist ei ole täiesti uue mõõdikuga, seda on viimati mõõdetud 2019. aastal (tulemus 3,1%).

***Mõõdik on uus (sai loodud uue arengukava raames, seega tulemust veel ei olnud

****Esimene 5G transpordikoridor on plaanitud valmis saada 2025. aastaks.

Programmi olukorra analüüs

Digiriigi meetme ja täpsemalt „Digiriigi arenguhüpete“ tegevuse raames on suuremahulisemateks tegevusteks transformatsiooniplaanide disainimine ja juurutamine, sh arvestades inimkesksete teenuste, sh elusündmusteenuste arendamist, krattide ja Bürokrati kasutuselevõtu suurendamist avalikus sektoris, nõusolekuteenuse ja andmejälgija kasutuselevõtu arendamist ja rohelise digiriigi tegevuskava loomist ning rakendamist. Need tegevused on peamised, mis aitavad digiriigi arenguhüppe saavutamisele kaasa. Inimkesksema andmete kasutamise toetamiseks loodi inimkeskse andmehalduse tegevuskava, mis seab ootused ja sätestab tegevused, kuidas optimaalselt kasutada andmeid teenuste loomiseks. Alustati privaatsuskaitse tehnoloogiate analüüsi läbiviimisega. Analüüsisist lähtuvalt on 2023. aastal kavas luua rakenduskava, kuidas on võimalik andmeid privaatsust säilitavalt töödelda. Lisaks on kavas luua õiguslik alus nõusolekuteenuse kasutuselevõtuks ja kehtestada andmejälgija kohustuslikkus. Jätkatakse Bürokrati baasplatvormi edasi arendamist, rakendamist ja teenuste pakkumist.

Selleks, et hoida seni loodu ajakohasena, viiakse tegevuse „Digiriigi alusbaasi kindlustamine“ raames läbi riigi andmete poliitika arendamine, digiriigi platvormide pidev edasiarendamine (sh X-tee), IT-alusteenuste konsolideerimine (sh standardteenuste RITi üleminek, pilvteenustele ülemineku võimaldamine), avaliku sektori töötaja ühtse identiteedi- ja õiguste halduse loomine, koodivaramu arendamine ja avaandmete avalikustamine, teiste riigiasutuste toetamine digimuutuste võimendamiseks, IKT-oskuste edendamine avalikus sektoris ja väliskoostöö arendamine.

Alustati avaliku sektori digitaalse transformatsiooni protsessiga.

Hetkeolukord: Avalike teenuste kasutajateni jõuavad kohmakad ja pärandvara sisaldavad teenused. Puudujäägid on teenuste juhtimises, kasutajakogemuses, andmehalduses, tehnoloogias, küberturvalisuses, oskustes, jätkusuutlikkuses ning kestlikkuses. Teenuste omanikud ei oma piisavat kontrolli tehnoloogia valitsemise ja juhtimise üle. Puudub jätkusuutlik rahastusmudel. Eesmärk (mida me soovime saavutada?) – Valdkondlike digitaalsete muudatuste toel jõuavad aastaks 2030 avalikud teenused kasutajateni optimaalse väärtusega ja on tõhusa riigivalitsemise tulemusena jätkusuutlikult rahastatud (ka ilma välisvahenditeta). Strateegilise taseme tehnoloogia juhtimise võimekus on tõusnud ning IT-arendus lähtub äri vajadustest. Kvaliteet on tagatud ja mõõdetav. Teenuseid arendatakse pidevalt, kriisis on uusi teenuseid võimalik päevadega käima saada. Teenused peegeldavad järgmisel leheküljel kirjeldatud hea avaliku teenuse põhimõtteid.

Planeeritavad tegevused valdkondlike transformatsiooniplaanide käivitamiseks ning eesmärgi saavutamiseks: 1) Juurutatakse riigiüleised kesksed teenused, mis pakuvad tööriistu valdkondlike avalike teenuste osutamiseks, arendamiseks ning kvaliteedi tõstmiseks (nt ühtsed tehnoloogia-platvormid ja komponendid, koolitused, nõustamisvormid, juhised, standardid, ühistegevused (värbamine, hanked), rahastusmudel ja muud jõustavad meetmed jne). 2) Iga valitsemisala hindab süsteemselt oma valdkonna

strateegilist ärilist olukorda ning vastutab selle edenemise eest, sh digiarengu vaates: teenuste juhtimises, andmehalduses, tehnoloogias, küberturvalisuses, oskustes, üldises juhtimisvõimekuses ning kestlikkuses. Valitsemisalade kasutuses on riigiüleised kesksed teenused ning vajadusel saab valdkonna digipöörde edendamist võimestada EL struktuurfondi vahenditega. Viimase puhul tuleb arvestada valdkonna jätkusuutiku rahastamise eesmärki (sh tulevikus ilma välisvahenditeta). 3) MKM juurutab riigiülese arengu seiramiseks ning kvaliteedijuhtimiseks standardid ning mõõtmismetoodika. Selle metoodika kriteeriume täites on võimalik tagada mõõdetav tõus teenuste juhtimise, andmehalduse, tehnoloogia, küberturvalisuse, oskuste, üldise võimekuse ja juhtimise ning kestlikkuse kvaliteedis. Mõõtmise tulemusena tagatakse protsessi läbipaistvus ning süsteemne juhtide teavitamine, et vältida riskantsete või väärtust mitte loovate tegevuste elluviimist ning vajadusel tehes ettepanekuid suuna muutmiseks.

Küberturvalisuse meetme raames viiakse läbi tegevusi, et välja arendada küberturvalisuse riiklik juhtimine, korraldamine ja koordineerimine ajakohase ja adekvaatsena. Luuakse ja rakendatakse küberturvalisuse teadus- ja arendustegevuse kava, koostatakse ja edastatakse ohuhinnanguid ja haavatavuse teavitusi ning viiakse läbi tegevusi intsidentide ja kriiside ennetamiseks, valmisolekuks ja haldamiseks, sh kriiside korral. Arendame küberintsidentide ja -kriiside ennetamise ja haldamise võimekust ja tehnilist analüüsivõimekust. Tehnoloogilise vastupanuvõime tagamiseks ja parandamiseks nõustame ja koolitame asutusi ja ettevõtteid, sh uue riigi infoturbestandardi (E-ITS) rakendamiseks. Kasvatame järelevalve võimekust infoturbe rakendamise tõhustamiseks. Tõstame järjepidevalt Eesti elanike teadlikkust küberhügieenist (sh avalikkusele suunatud teavituskampaaniate läbi). Tõhustame koostööd küberturvalisusettevõtete, sh idufirmadega ning toetame kõigil haridustasemetel küberspetsialistide järelkasvu. Laiendame riigivõrgu kasutust ning tõstame igal võimalusel selle turvalisuse taset, uuendades olemasolevaid (Cloudflare, Anycast) ja lisades uusi kaitsemeetmeid.

Ühenduvuse meetmes on kavas jätkata lairiba toetusmeetmete rakendamist eesmärgiga suurendada juurdepääsuvõrkude katvust kodudele ja ettevõtetele. Seadusandluse poolelt tagatakse investeeringuid soodustav raamistik ning rakendatakse sidevõrkude rajamist lihtsustavaid ja soodustavaid meetmeid. 5G kasutusele võtmise soodustamiseks antakse sideettevõtjate käsutusse kõik ELis harmoniseeritud sagedusvahemikud. 5G osas on kõige olulisemaks eesmärgiks teede infrastruktuuri digitaliseerimine ja tagada piisava läbilaskevõimega ning katkematu levialaga andmeside tagamine, seda eelkõige suure liikluskorrumusega transpordikoridoridel. 5G eeliste kasutamiseks on vaja tihedamalt asetsevat baastaristut, et tagada teenuse vajalik kvaliteet kuna 5G seadmete leviala on väiksem kui 4G seadmetel. Sidemastide ehitamine on kulukas ning sideettevõtjatel puuduvad täna võimalused ja motivatsioon investeeringuid täies mahus teha.

Programmi tegevuste täitmise analüüs

2022. aastal võeti nõusolekuteenus kasutusele 19 erasektori infosüsteemis. Täna on nõusolekuid antud üle 200 000 korra. Rakendati reaalajasubtiitrite lahendust ERRis ligipääsetavus vaegkuuljatele. Jätkasime tehisintellekti arendamise ja rakendamisega, näiteks valmis anonümiseeriija lahendus, Bürokratt võeti kasutusele viies klienditeeninduskanalis. Avaandmete maht kasvas üle 750 andmestiku võrra. Kinnitati väärtuslike andmestike rakendusmäärus kehtestamiseks nõuded riigiülel olulistele andmetele. Loodi andmete teabevärava kontseptsioon, mille elluviimine on kavandatud 2023. aastasse. Parandati 150 andmestikul andmekirjeldust. Käivitati andme ja tehisintellekti paneel ning liivakast.

2022 peamine rõhk oli EL perioodi 2014-2020 perioodi lõpetamine ning vastavate taotlusvoorude sulgemine ning EL perioodi 2021-2027 alustamine. Valmistati ette riigiüleste ja kesksete teenuste ning valdkonna digipöörete toetuse andmise tingimused. Samuti käivitati valdkonna digipöörete protsess, millega koordineeritakse kogu avaliku sektori digipööret, kus oluline rõhk on avalike teenuste kvaliteedi ja rahulolu tõstmisel.

Eesti Vabariik on alates 2017. aastast hoiustanud oma olulisemaid andmekogusid Luksemburgis asuvas andmekeskuses Eesti Vabariigi ja Luksemburgi Suurhertsogiriigi vahelise andmete ja infosüsteemide majutamise kokkuleppe (ratifitseeritud) ning Luksemburgi Suurhertsogiriigi sõlmitud rendilepingu alusel. Viieaastane rendileping kehtis kuni 31.12.2022. Toime- ja järjepidevuse tagamiseks sõlmiti Luksemburgi Suurhertsogiriigiga uus rendileping kestusega viis aastat.

2022. aasta tegevustena piloteeriti uuenduslikke IKT baas- ja kõrgemate oskuste arendamisega seotud projekte. Digiriiki käsitlevate teemade ja toetavate tehnoloogiate tutvustamiseks jätkati Digiriigi Akadeemia koolituskeskkonnas uute e-kursuste loomist, eesmärgiga toetada avalikku sektorit digimuutuste elluviimiseks vajalike teadmiste ja oskustega.

Ühenduvuse meetme all käivitus väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude toetusmeede, mille abil rajavad sideettevõtjad turutõrkepiirkondadesse gigabitivõimekusega lairibataristut. Samuti anti sideettevõtjate käsutusse 700 MHz ja 3,5 GHz sagedusalad ning alustati 5G võrkude kasutuselevõttu.

Aruandeaasta programmi ja programmi tegevuse eelarve täitmine

Tabel 2. Digiühiskonna programmi 2022. aasta eelarve ja selle täitmine, kulud tuhandetes eurodes

	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Täitmine
Programm kokku	-874 67	-77 631	-64 126
Programmi tegevused			
Digiriigi arenguhüpped	-2 129	-3 426	-2 997
Digiriigi alusbaasi kindlustamine	-61 260	-42 509	-39 394
Riikliku küberturvalisuse korraldamine	-731	-2 543	-1 111
Analüüsivõime arendamine	-145	-1 011	-826
Küberturvalisuse tagamine	-5 485	-12 585	-10 210
Õigusruumi tagamine	-13 195	-15 720	-9 771
Juurdepääsuvõrkude väljaarendamine	-4 403	292	302
5G taristu ja teenuste arendamine	-120	-130	-119

Eelarve kasutamises esines võrreldes kavandatuga suuri kõrvalekaldeid. Digiühiskonna programmi lõplik eelarve vähenes kokku 9,8 mln euro võrra, sh vähenes algselt välistoetusteks planeeritud eelarve 41,6 mln võrra, kuid 2022. a riigi lisaeelarve kasvatas programmi eelarvet 9,1 mln eurot, Vabariigi Valitsuse reservidest eraldati täiendavaid vahendeid 10,3 mln euro ulatuses, teistelt valitsemisaladelt anti RITi eelarvesse 5 mln eurot, majandustegevusest laekunud tulu arvelt tehtud kulude eelarve kasvas algselt planeerituga 2,8 mln eurot ning eelmisest perioodist üle kantud vahendite arvelt 4,7 mln eurot. Lõplikust eelarvest täideti Digiühiskonna programmis 83 protsenti. Peamised kõrvalekalded esinesid küberturvalisuse meetme „Riikliku küberturvalisuse korraldamine“ tegevuses ja ühenduvuse meetme „Õigusruumi tagamine“ tegevuses.

Tegevuses „Riikliku küberturvalisuse korraldamine“ olid suurimad erinevused kinnitatud eelarvest järgmised:

1) 2022. a lisaeelarvega eraldatud vahendid - eelarve oli 700 tuh eurot, kasutati ära 277 tuh eurot. Vajaliku kompetentsi ja kogemusega IKT personali ei ole olnud tööjõumaastikku arvestades võimalik piisavalt kiiresti leida, eriti kui võrd ametikohad on olnud tähtajalised, mis teeb need tippspetsialistidele vähem atraktiivseks. Nüüdseks on need baasi määramisel ning oleme minemas välja võtme positsioonide värbamiskampaaniaga. Osaliselt oleme puudujääki kompenseerinud ka konsultantide kaasamise abil. Lisaks on alustamas RKO protsesside juht, kes parandab korralduslikke eeldusi tippspetsialistide värbamiseks küberturvalisuse valdkonna tehnoloogia ning teadus- ja arendustegevuse vallas, mis on hädavajalik riigi küberturvalisuse keskse juhtimise ja strateegilise planeerimise võimendamiseks ja riigi toimetulekuks.

2) VV reservist IT vajaku kompenseerimiseks eraldatud vahendid - eelarve oli 584 tuh eurot, kasutati 80 tuh eurot;

3) RRFi (välisvahendid) grant 9N10-RR20-03212-BTE2 Digiriigi baasteen ümberk. pilvetarist-02 - eelarve oli 469 tuh eurot, kasutati 110 tuh eurot. Planeeritust erinevuse põhjustas algatuste käivitamisele ja hankimisele kulunud ressursid. Jätkuvad sihipärased tegevused.

Programmi tegevuses „Õigusruumi tagamine“ jäi TTJA-l kasutamata 5,6 mln eurot investeringutoetust lairiba jaotusvõrgu ehitamiseks ning MKMil 133 tuh eurot 2022. a lisaeelarvega eraldatud vahendeid. Tegemist on kiire interneti (viimase miili) 1. toetusmeetme, mida täidab Enefit Connect OÜ eelarve jäägiga. Tegu on 5 aastat (2018-2023) kestva projektiga ja raha makstakse välja vastavalt tehtud tööle. Kuna aastane ehitusmaht on võrdlemisi paindlik, siis üle jääv eelarve kantakse edasi järgmisesse aastasse. Projekti kogueelarve on 20 milj EUR. Projekt algas aeglasema tempoga, kuid kõik eelarve kasutatakse tänase teadmise kohaselt 2023 lõpuks ära. Ühtlasi on puudu meil 200 000 eurot selle projekti eelarvest, mis jäi puudu seoses aastate vahel ümbertöstmistega.

2021. a digihiskonna programmi eelarve kulude jääk, mis toodi 2022. a üle, oli 4,7 mln eurot. Sh jäi 1,9 mln eurone jääk TTJA-l lairiba jaotusvõrgu ehitamise investeringutoetuses. Kiire interneti toetusmeetme 1.0 projektis on Enefit Connect tõstnud enamuse töid projekti lõpuosasse ja seetõttu ei jaotunud kulud enam nii ühtlaselt, kui oli algne plaan. Töödega jätkati 2022. aastal.

250 tuh eurot oli VV sihtotstarbelisest reservist eraldatud üleriikliku IKT lisategevuste vahendite jääk MKMi ja RIA tegevuskuludeks, mida kasutati samal eesmärgil edasi, sest tegevused jätkusid ka 2022. aastal (sh Kredexi ja Riigi Valimisteenistusega sõlmitud lepingute alusel).

Riigivõrgu turvalisuse suurendamise jääki summas 1,8 mln eurot kasutas RIA hankelepingu täitmiseks 2022. aasta märtsis (II perimeetri jaoks planeeritud lisavahendid).

412 tuh eurot moodustasid RIA tegevuskulude jäägid, mis tekkisid osaliselt täitmata ametikohtade tõttu vabanenud tööjõukulude ja kokku hoitud majandamiskulude arvelt. Jääke kasutati 2022. a lisanduvate ametikohtade tööjõukulude, jooksvate ületundide kulude ning järsult suurenenud elektri, gaasi ja kütuse kulude katteks.

2022. a programmi eelarvest kantakse 2023. aastasse eeldatavalt üle 15,4 mln eurot, millest 3,7 mln on 2022. a lisaeelarve vahendid, 2,8 mln on VV reservist saadud täiendavad vahendid IT vajaku kompenseerimiseks ja 5,6 mln lairiba jaotusvõrgu ehitamise investeringutoetuseks. Vahendeid kasutatakse samal eesmärgil, milleks need on eraldatud.

LISA Tulemusvaldkonna sisend riigi 2022. aasta majandusaasta koondaruandesse

E-teenuste arendamise suuremad saavutused on **esimese nõusolekuteenuse juurutamine ning esimeste sündmusteenuste elluviimine**. 2021. a lõpus asutati Riigi Info- ja Kommunikatsioonitehnoloogia Keskus (RIT), mis alustas oluliste konsolideerimistegevustega (2022. a. toodi keskele teenusele üle esimesed kasutajad).

Küberturvalisuses keskenduti aasta jooksul võimekuse kasvatamisele, et küberturvalisuse riiklik juhtimine, korraldamine ja koordineerimine oleks ajakohane ja adekvaatne. Vaatamata üldisele julgeolekuolukorra muutusele 2022. aastal ja küberrünnakute aktiveerumisele, **toimised Eesti e-teenused tõsisemate häireteta ning toimepidevust suudeti isegi parandada**. Eesti saavutas ITU **küberturbe indeksis** (*Global Cybersecurity Index*) seni **kõrgeima koha** (3. koht).

2022. aastal viidi läbi **5G sageduskonkursid**, mille tulemusel said kolm Eestis tegutsevat mobiilsideoperaatorit enda kasutusse 700 MHz ja 3,5 GHz sagedusalad ning alustati 5G võrkude kasutuselevõttu. Lisaks käivitus väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude toetusmeede, mille abil rajavad sideettevõtjad turutõrkepiirkondadesse gigabitivõimekusega lairibataristut.

Venemaa sõda Ukraina vastu on tõestanud IKT taristu ning infosüsteemide vastupidavuse ja toimekindluse kriitilisust laiemas riigikaitse kontekstis. **Eesti suutis ohu- ja riskipõhiselt rakendada küberkaitse meetmeid** (milleks leiti lisaressursse), mis tagasid ühiskonna turvalisuse ka uues julgeoleku olukorras.

Väljakutseks on suurte algatuste ja valdkondlike transformatsioonide rakendamine läbivalt kogu avalikus sektoris. Transformatsioonide eesmärk on valdkondades laiemalt ellu viia suurem muutus, mis muudab paremaks kodaniku suhtluse riigiga. Samuti on algatuste eesmärk laiendada nõusolekuteenuse kasutuselevõttu ning toetada riigiasutustes juurutamist. Jätkame nii andmejälgija kui nõusolekuteenuse arendamist vastavalt kasutajate vajadustele ning loome vajaliku õigusliku aluse. Käimas on riikliku andmestrategie 2023-2027 koostamine ning andmete kompetentsikeskuse kokkupanek. Olulisemateks väljakutseteks on avaliku sektori organisatsioonides andmetega seotud toimimismudeli puudumine, mille tõttu puuduvad organisatsioonides kokkulepitud eesmärgid, protsessid, vastutus ja oskused. Andmehalduse ja -analüütikaga kasvavalt tegeletakse, aga ei ole veel teenusepõhise ja kliendikeskse juhtimise osa. Seetõttu jääb täna veel kasutamata täis potentsiaal, näiteks andmepõhiste otsuste tegemiseks või kliendikesksemate teenuste pakkumiseks. Viiakse läbi riigi IT alusteenuste konsolideerimine vastavalt tegevuskavale, mille tulemusel toodi 2022. aastal keskele teenusele üle esimesed kasutajad. Oluline väljakutse on esimeste sündmusteenuste elluviimine (esimeste hulgas abielu ja lapse saamine).

Tulemusvaldkonna **läbivateks väljakutseteks** on järgnevad teemad:

1. Jätkusuutlikkuse tagamine (olemasoleva baasi kindlustamine)
2. Tuleviku kindlustamine ehk inimkesksete ja kasutajate vajadustest lähtuvate digiteenuste arendamine
3. Küberturvalisuse tagamine ehk toimivad riskijuhtimine ja küberturbe meetmed ei taga piisavat kaitset uute küberturvalisuse riskide vastu.